Olja – eitt eldfimt evni

SVEINUR TUMMASSON

Tað var Erlendur Patursson, sáli, sum fremstur av øllum víðkaði politiska fatanarkringin í Føroyum til at fevna um undirgrundina og møguleikarnar fyri at vinna ríkidømi úr henni. Hann kravdi, at føroyska tjóðin skuldi hava óskerdan rætt til føroysku undirgrundina.

Tað er greitt, at her talar ikki bert búskaparfrøðingurin Erlendur Patursson men eisini hugsónarmaðurin, politikarin, tjóðskaparmaðurin. Sjálvandi visti hann, at hetta mál kundi ikki røkkast innan heimastýrisskipanina. Honum var sjálvandi greitt, at skuldu føroyingar røkka hesum máli, so var neyðugt at stovna føroyskt tjóðveldi – sum eisini var aðaltátturin í øllum virksemi hansara.

Sum árini liðu at okkara døgum, vaks áhugin fyri olju, gamlar oljukeldur tømdust, og fyrispurningar komu javnan frá stórum altjóða fyritøkum um at sleppa at kanna undirgrundina við Føroyar. »Undirgrundarmálið« fekk alt størri týdning í politiska lívinum í Føroyum, og í dag er hetta mál hápolitikkur. Mong fyrrverandi stórmál eru í dag undirskipað hesum máli í politiska kjakinum, og allir flokkar hava (minst) eina støðu til tess.

Undirgrundarsamráðingar

Undirgrundarmálið hevur stungið seg upp í politiska kjakinum av og á meginpartin av hesi øldini, og samráðingar hava verið í fleiri umførum. Løgtingið álegði í 1975 Landsstýrinum at taka upp samráðingar við ríkismyndugleikarnar um at yvirtaka málsøkið í heimastýrislógini, nevnt »råstoffer i undergrunden«. Hesar samráðingar steðgaðu upp, tí at ríkismyndugleikarnir vístu á, at yvirvaldsrætturin til undirgrundina var hjá státinum og ikki kundi latast einum regionalum myndugleika.

Landsstýrið setti ein bólk at kanna hesa støðu og skriva álit. Álitið var liðugt í 1988 og gjørdist grundarlag undir komandi samráðingunum. Í hesum samráðingum vórðu krøvini avmarkað og lagað til grundlógina, heimastýrislógina og støðuna hjá ríkismyndugleikunum.

Óivað hava ríkismyndugleikarnir arbeitt við málinum á hægsta stigi og nágreinilig viðgjørt øll viðurskifti, sum høvdu við fíggjarkreppuna í Føroyum og útlitini fyri eini komandi oljuvinnu at gera. Teir hava sæð hetta sum ein heild.

Í 1992 kom hol á. Partarnir samdust um undirgrundarmálið 11. September 1992, 6. oktobur varð sáttmáli gjørdur um fíggjarkreppuna, og 22. desember varð sáttmálin um undirgrundina undirskrivaður.

> Det kan bekræftes, at der i forbindelse med hjemmestyrets overtagelse af sagsområdet "råstoffer i undergrunden" den 22. december 1992 var enighed om, at overtagelsen ikke berørte statens højhedsret, som efter danske retsprincipper ikke kan overdrages til en enkelt del af riget, dennes befolkning eller en hjemmestyremyndighed. Statsministeriet finder ikke, at man herudfra kan udlede yderligere med hensyn til fortolkning af hjemmestyreloven.

Brot úr brævi frá forsætismálaráðnum frá 21. mars 1994

Politiskur retorikkur

Útvarp og sjónvarp søgdu, bløðini skrivaðu og fólk hildu, at nú var undirgrundin yvirtikin, føroyingar høvdu fingið ognarrættin til undirgrundina. Fólk undraðust á, at ríkismyndugleikarnir so knappliga broyttu støðu, men tey gleddust. Atli Dam var hildin at vera ein óførur samráðingarmaður. Nú hevði hann vunnið okkum tey rættindi, sum Erlendur Patursson hevði talað og skrivað um í ein mansaldur.

Til henda dag hevur orðalagið í fjølvørpunum og á tingi stuðlað hesi tulkingini, at »danskir myndugleikar hava latið føroyskum myndugleikum ognarrættin til undirgrundina«. Trupulleikin er, at forsætismálaráðið í Keypmannahavn í brævi dagfest 21. Mars 1994 heldur fast við upprunaligu støðu sína, sjá mynd.

Forsætismálaráðið heldur seg sostatt eisini til heimastýrislógina frá 1948. Yvirvaldsrætturin hjá státinum er ikki bert galdandi fyri málsøkið ráevni í undirgrundini – hann er galdandi fyri alla skipanina sum so. Tí nyttar einki, hvat ið stendur at lesa á føroyskum máli í føroyskum bløðum. Vit mugu halda okkum til lógirnar og sáttmálatekstirnar, eins og ríkismyndugleikarnir gera. Við at hugsa og halda, at vit eru at meta sum fræls tjóð í spurninginum um eina komandi oljuvinnu, skapa vit okkum ein blindvinkul, sum ger okkum sárbær.

Nógvir lærdir menn hava tjakast um, hvussu heimastýrisskipanin skal tulkast – og gera tað enn. Tí er ilt at gera sær eina greiða støðu um ríkisrættarligu viðurskifti Føroya, og harvið er eisini trupult at leggja skilagóðar ætlanir um framtíðina. Eingin ivi er um, at hesi viðurskifti eiga at verða gjørd greið, so at hvørt mansbarn veit, hvørjum kørmum vit líva undir. Oljuvinna er ikki sum eitt annað svartkjaftaævintýr!

Yvirvaldsrættur – højhedsret

Hetta er ikki bert eitt tómt hugtak. Danski státurin er státurin hjá føroyingum, og tí eisini ein náttúrligur partur í stórmálum sum hesum. Heimastýrisskipanin leggur upp til, at tann lítli og tilafturskomni landsluturin við oljuríkidømi stýðjar seg við stát sín í slíkum veldugum máli – og ikki við eitt nú BP og Statoil.

Hóast tað er politiskt ómøguligt hjá státinum at fara í holt við oljuvinnu undir Føroyum einsamallur, so eru ætlanirnar um at verða við ikki sleptar. Tað eru nógvar góðar próvgrundir fyri, at státurin desentraliseraði undirgrundina til heimastýrisstig. M.a. er tað neyðugt at hava ávísar funktiónir nær upp at boriøkinum. Tí mátti lítla føroyska samfelagið vera við í fyrireikingunum frá byrjan til tess at brynja seg til ta stóru avbjóðingina, og nógv er hent í Føroyum á hesum øki, síðani umsitingin av ráevnum í undirgrundini varð yvirtikin í 1992.

Hvussu sjálv oljuvinnan skal fyriskipast, hvør skal bora, og hvussu inntøkur skulu býtast, er ikki avgjørt enn. Hetta er eisini tað, sum sagt verður í »Protokollat af 12. oktober 1993 om forhandling mellem den danske regering og Færøernes Landsstyre«, petti d. Sí mynd.

> d. Ifølge punkt 6 i »Aftale mellem regeringen og Færøernes landsstyre om råstoffer i undergrunden af 22. december 1992« vil eventuelle indtægter fra fremtidig råstofindvinding udløse forhandlinger om nedsættelse af statens tilskud til Færøerne. Det er herudover regeringens hensigt, at en del af disse indtægter skal medgå til at nedbringe eventuel udestående restgæld på statslån. som er bevilget landsstyret i forbindelse med genopretning af de færøske bankers og landskassens økonomi.
> I aftalen af 22. december 1992 tilkendegiver landsstyret at være »indstillet på, til gavn for såvel færøske som danske samfunds- og erhvervsinteresser. forudsat konkurrencedygtighed at anvende sagkundskab indenfor dansk forvaltning og forskning samt i danske erhvervsvirksomheder i den færøske råstofudvikling«. Landsstyret og regeringen vil snarest i fællesskab overveje udmøntningen heraf.

Brot úr protokollati frá 12. oktober 1993

Státurin og føroyingar

Samráðingarstøða státsins er ikki bert, at hann kann vísa til yvirvaldsrætt sín. Føroyingar eru heftir at státinum á so mongum økjum, t.d. í uttanríkismálum, ES-samráðingum og sjóverju. Tað verður ómøguligt samstarva á øllum hesum økjum, um státur og heimastýri ikki hava álit á hvørjum øðrum.

Harumframt er blokkstuðulsveitingin eitt týðandi amboð hjá ríkismyndugleikunum í samráðingum við heimastýrismyndugleikarnar. Somuleiðis skuldin hjá heimastýrismyndugleikunum til státin.

Hinvegin eru føroyingar sambært heimastýrislógini »danske statsborgere bosiddende på Færøerne«, og hetta ger, at státurin ella ríkismyndugleikarnir hava skyldu til at hugsa um tørv og áhugamál okkara, sum búgva í landslutinum, har oljan er.

Ein demokratiskur státur er eisini ein onnur eind enn ein altjóðafyritøka. Danski státurin er nógv meira bundin at sømiligum atburði, og hevur tískil ikki somu møguleikar at fara inn í eina oyðileggjandi oljuvinnu í Føroyum, sum t.d. ein altjóðafyritøka. At ríkismyndugleikarnir ikki hava spælt við opnum kortum higartil, er helst at meta sum ein misálitisváttan á heimastýrismyndugleikarnar og heimastýrispolitikarnar sum so.

Oljuvinna og tjóðskaparspurningurin

Niðurstøðan er, at undirgrundin ikki var yvirtikin, ikki gjørdist føroysk tjóðarogn í 1992, soleiðis sum Erlendur Patursson ætlaði. Tað ber einans til, um føroyingar velja at stovna sítt egna tjóðveldi og taka við yvirvaldsrættinum til Føroyar. Tá er ein heilt onnur støða, og tá hevur danski státurin ongan leiklut longur í einum føroyskum oljuævintýri og ongan rætt til at verða við og fáa part í inntøkunum; men tað er ein politiskur spurningur, sum Føroya fólk má taka støðu til.

Yrkingar

Morgunsálmur

Lag: So stillan Jesus gongur

Ein nýggjan dag vit skoða,
hvønn morgun av Guds hond,
í eystri sól man roða
og skínur um øll lond.

Guds gáva er hvør dagur,
eg fái høvi til
at tæna Gudi glaður,
hann kraft mær geva vil.

At virka í Guds garði
og trúgvur tæna har,
tað góði Gud meg læri,
so bert eitt ljós eg varð.

Lat salt og ljós meg verða
í kærleika og trú
og lívsins byrðu bera
í tolni her og nú.

Tøkk fyri dagin nýggja,
eg fekk av tíni hond,
títt stórverk lat meg síggja,
tú skapaði øll lond.

Nú lovsongin lat ljóða
á fold mót himni hátt,
Gud bara ger tað góða
og eigur allan mátt!

David Johannesen

Tlf. 11212
Dimmalætting
Fax 10941

TRANSPORT Service
Flutningur av ymiskum slagi
Tlf. 87772-15895

Brævabind
Fáið skil á kontórið !
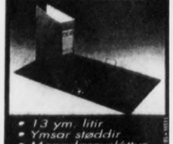
• 13 ym. litir
• Ymsar støddir
• Mongdaravsláttur
• Føroysk framleiðsla
• Harlekinprikkar til dagstovnar
ATLANTIC
477 Funningsfjørður • Tlf. og fax nr. 41515

I konkursboet P/F Ex Libris, FR-100 Tórshavn, reg.nr. P/f 1286, sks. nr. A-328/1996 (HER), holdes afsluttende skiftesamling

tirsdag
den 29. april 1997,
kl. 9.30

i skifteretten i Tórshavn, C. Pløyensgøta 1, FR-100 Tórshavn, til prøvelse af udsatte og efteranmeldte fordringer og andre krav, samt til stadfæstelse af udkast til regnskab med en dividende på 7,58282% til simple krav.

Kurators indstillinger og udkast til regnskab ligger til eftersyn på skifterettens kontor. Fordringer og andre krav, der først anmeldes efter regnskabets stadfæstelse, tages ikke i betragtning.

Udbetaling foretages 4 uger efter stadfæstelsen, med mindre anke forinden er sket.

Færøernes Skifteret,
den 04.04.97

Ved dekret af 04.04.1997 er
P/F Faroe Offshore International Ltd., FR-660 Søldarfjørður, reg. nr. P/f 1793, taget under konkursbehandling ved Færøernes Skifteret efter en konkursbegæring modtaget i skifteretten den 26.03.1997.

Selskabet har hjemsted i Runavíkar kommune.

Som midlertidig bestyrer er antaget advokat Peter Even Djurhuus, Bryggjubakki 22, FR-100 Tórshavn.

Der indkaldes til skiftesamling til valg af bostyre på skifterettens kontor, C. Pløyensgøta 1, FR-100 Tórshavn,

onsdag
den 23. april 1997
kl. 11.00

hvor boet forventes sluttet efter konkurslovens § 143, stk. 1, da der ikke antages at være midler ud over, hvad der medgår til dækning af omkostningerne.

Færøernes Skifteret,
den 04.04.97

GLASFIPURTANGAR
til vatn - súrhoyggj - slógv - rottangar - o.a.
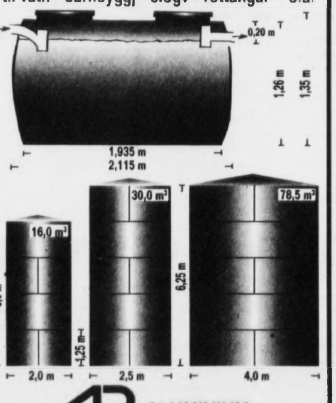

ALUMINIUM OG PLASTVIRKIÐ P/F
Tlf. 18796 • Fax 18746
Í Svanga 23 • FR-100 Tórshavn
Verkstaðið er í Gøtudali

SKEIÐÆTLAN	Apríl	Mai
Access 7.0		22.-23.
Excel 7.0	10.-11.	15.-16.
Internet	15.	13.
Internet Heimasíður	16.	14.
Navigator	7.-9.	5.-7.
Windows 95	14.	12.
Word 7.0		20.-21.

ACCESS 7.0 WINDOWS 95 INTERNET WORD 7.0 NAVIGATOR EXCEL 7.0

FØROYA DATA SKÚLI

Tilmelding og fyrispurningar:
Føroya Dataskúli
Brekkutún 1
188 Hoyvík
Tlf. 16173
Fax 16116

Internet:
fds1@olivant.fo

DAGSSKRÁ
Undirvísing: Kl. 9.00 - 16.00.
Í døgurðasteðginum kl. 12.00 - 13.00 bjóðar skúlin okkurt til matnað. Steðgur er fyrra- og seinnapart, har skúlin bjóðar kaffi/te við onkrum afturvið.

GRAFIKKSTOVAN 17477